

НЕИЗВЕСТЕН ТИП БРОНЗОВИ МОНЕТИ НА МОСТИД¹

Ставри Топалов

Най-значителните по броя на типовете, номиналите и отсичаните количества монети на владетели от земите на Тракия в периода от началото на II до средата на I в. пр.н.е. са монетите на Мостид. Още в началото на проучванията на тракийските владетелски монети от българските изследователи (*Добруски, 1897, 625–627; Мушмов, 1925, 236–238*) е дадена информация за най-често срещаните типове монети на Мостид, а именно тетрадрахми от типа “бюст на Мостид надясно – Атина на престол наляво, държи Нике крилата”, бронзове с диаметър около 20 мм “глави на Зевс и Хера надясно – орел върху мълния наляво” (в повечето екземпляри монограм на база буквите APR), бронзове с диаметър около 18 мм “глава на Аполон надясно – кон в ход наляво” (в повечето екземпляри същия монограм на база буквите APR), бронзове с диаметър около 15 мм “глава с шлем (глава на Мостид?) надясно – ризница с къси ръкави насреща” (в повечето екземпляри същия монограм на база буквите APR) и бронзове с диаметър около 15 мм “глава на Зевс надясно – лък, колчан и стрели” (в повечето екземпляри същия монограм на база буквите APR).

В частни колекции в България сме имали възможност да разглеждаме сравнително голям брой монети от тези типове, като може да се направи изводът, че поради съществуването на сравнително големи отклонения в размерите на ядрата (респективно теглата) на някои от типовете монети на Мостид може да се смята, че еднотипни монети са отсичани в няколко различни номинала. Най-сериозни основания за това намираме в монетите от типовете “глава на Аполон надясно – кон в ход наляво” и “глава с шлем (глава на Мостид?) надясно – ризница с къси ръкави насреща”. Възможното отсичане на един и същ тип монети на Мостид в различни номинали бе отбелязано в извършена напоследък публикация (*Манов, 2000, 13–17, с описание на монета от типа*

"глава на Аполон надясно – кон в ход наляво" с тегло 0,285 гр и диаметър 7–8 мм). В същата публикация е дадена информация за наличието в една частна колекция и на един нов тип бронзова монета на Мостид "глава (или бюст) на владетеля с диадема надясно – орел, стъпил върху мълния, наляво" (Манов, 2000, 13–15).

От публикуваните досега монети на Мостид не сме срещали единствено описваната като "глава на Мостид (?) с диадема надясно – (BA) ΣΙΛΕΩΣ (M) ΟΣΤΙΔΟΣ кадуцей" (Мушмов, 1925, 238, 174, представящ издадена монета в *Numism. chronica* XII, 1912, 4, таблица VI, 4) и вероятно същата монета, описана като "глава на Аполон надясно – ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΤΙΔΟΣ кадуцей" в каталога на Британския музей (ВМС, 1993, XI, 313). Въпреки затрудненията, предизвикани от некачествените репродукции на фотосите на тези имащи малки ядра монети от двете проучвания, имаме основания да считаме, че и при двете описания на изображенията от лицевата страна е допускана грешка. При по-внимателно разглеждане на фотосите може да предположи, че е представена младежка глава, като излизачите извън очертанията на главата линии отпред и отзад не представляват следи от диадема или лавров венец, а оформят периферията на шапка петасос. Още основания за това определяне намираме поради наличието на долепена до горната част на изобразената глава едра точка (некоментирана досега), която е съществена част при представяне на изображението на шапка петасос. Тази точка не се забелязва при фотоса, даден от Н. Мушмов, където са илюстрирани гипсови отпечатащи на монетата, но се забелязва сравнително ясно на фотоса от Британския музей, където вероятно е представен съвременен фотос на самата монета. Най-съществен довод за съмнение в правилността на представените дотук две различаващи се определения на лицевото изображение от коментираниите две описания следва от наличието на опаковата страна като основно изображението на кадуцей. Кадуцейът е символ, свързан с Хермес, и в монетосеченето това може да се установи при проследяване основните изображения и допълнителните символи на всички типове антични монети, на които е представян Хермес и негови атрибути. На основание на представените по-горе доводи смятаме, че на лицевата страна на коментира-

ния монетен тип е изобразена глава на Хермес и съгласно възприетите в античното монетосечене основни постановки на опаковата страна е представен свързаният с това божество негов основен символ кадуцей. Тук ще представим този рядко срещан монетен тип на Мостид, давайки по-ясната илюстрация от каталога на Британския музей, като до точното изясняване на изображението от лицевата страна при описанието му ще добавяме означението (?), като подчертаваме с това дискуссионния характер на това ново определяне.

**Бронзова монета на Мостид от типа
“глава на Хермес (?) – кадуцей”**

(некоментирани по този начин тип монета на Мостид)

Лице: Младежка глава на Хермес (?) с шапка петасос надясно.

Опако: ΒΑΣΙΛΕΩΣ (вертикално ляво) ΜΟΣΤΙΔΟΣ (вертикално дясно). Между надписите – основният атрибут на Хермес кадуцей.



Фотос мащаб 1:1

Фотос мащаб 2:1, обр. 1

1. Монета, представена в каталога на Британския музей.

Тегло 1,92 гр, диаметър 10 мм, дебелина неуказана (*ВМС*, 1993, *ХII*, 313), обр. 1

Надяваме се с това представяне на фотос и описание на този монетен тип на Мостид да предизвикаме интереса на колекционерите в България за издирване на още екземпляри от тези монети, като очакваме с получаване на допълнителна информация от Британския музей и при намиране на по-добре запазени екземпляри от тези монети да се установи окончателно какво точно представлява изображението от тези монети на Мостид.

В публикуваните досега монети на Мостид титлата и името му се изписват главно изцяло или с известни съкращения. Възможно

е понастоящем неточно да се възстановява схемата на правените съкращения поради излизане на част от надписите извън ядрата на монетите, което особено често се среща при по-малките номинали. Тук ще представим пълните и съкратените легенди от известните досега негови монети, които сме имали възможност да срещнем в публикациите или да разгледаме, а именно ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΤΙΔΟΣ, ΒΑΣΙ ΜΟΣΤΙ и ΒΑΣΙ ΜΟΣΤ.

Наблюденията ни върху монетите на Мостид показват, че изображенията и надписите са били изработвани от квалифицирани гравьори, а самите монети отсичани върху добре изработвани ядра, като сравнително много рядко се срещат ексцентрично отсичани монети. Въпреки вероятното продължително отсичане на различните емисии бронзови монети можем да отбележим съществуването само на един вид монограми, които би следвало да се разглеждат като монограми на отговарящото за монетосеченото длъжностно лице. Вероятно това длъжностно лице е определяло и съгласувало с владетеля избора на изображенията върху монетните печати, контролирало е изработката на печатите, подготовката на монетните ядра и качеството на отсичаните монети. Косвени сведения за това намираме при анализа на монетните изображения, тъй като в различните типове монети се използват комбинации от няколко типа основни изображения с придържане към наложилите се по това време изображения от владетелски монети, а преки сведения при изхождане от качеството на изработка на изображенията, монетните ядра и прецизното отсичане на монетите.

Още един довод за така направените изводи предоставя съществуването на един нов тип бронзова монета на Мостид от най-малък номинал.

**Бронзова монета на Мостид от типа “глава на Зевс –
ризница с къси ръкави насреща”
(непубликуван тип малкономинална
бронзова монета на Мостид)**

Лице: Глава надясно на брадат възрастен мъж с буйна коса, оформена в характерна прическа, като косата вероятно е пристег-

ната с венец (?). През античната епоха по подобен начин е изобразявана главата на Зевс. Подобна глава е поставяна на два други известни типа монети на Мостид, като се определя за глава на Зевс.

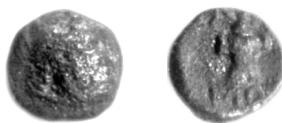
Опако: ΒΑΣ (следи от трите букви хоризонтално отгоре) ΜΟ (хоризонтално отдолу). Ризница с разперени къси ръкави насреща, представена така, както при типа монети на Мостид “глава с шлем (глава на Мостид?) надясно – ризница с къси ръкави насреща”.



Рисушка мащаб 1:1



Фотос мащаб 1:1



Фотос мащаб 2:1, обр. 2

2. Монета от частна колекция. Местонамиране – в околностите на Созопол.

Тегло 0,42 гр, диаметър 7,5–8,0 мм, дебелина 2,5 мм, обр. 2.

Въпреки много малките размери на ядрото изображенията и надписите са добре центрирани. Точно поради това смятаме, че при този малък номинал е било избрано възможно най-съкратеното изписване на легендите, които биха могли да бъдат така, както се виждат – като ΒΑΣ ΜΟ или като ΒΑΣΙ (?) ΜΟΣ (??). Ще отбележим добрата запазеност на изображенията и надписите, особено от опаквата страна, и равномерната тъмна патина върху монетата.

Надяваме се с публикуването на този тип монети на Мостид да предизвикаме един повишен интерес на колекционерите в България към това монетосечене, като очакваме то да доведе до издирването и представянето на нови екземпляри от различните типове монети на Мостид с оглед създаване на нови възможности

за проучване монетосеченето и историята от земите на Тракия за разглеждания период от време.

БЕЛЕЖКИ

¹ Тази публикация представя част от проучване за монетосеченето на Мостид от подготвяната за печат студия, разглеждаща монетосеченето и историята на владетелите от земите на древна Тракия в периода от началото на II до средата на I в. пр. н. е.

ЛИТЕРАТУРА

Добруски 1897: Добруски, В. Исторически поглед върху нумизматиката на тракийските царе. – Сб. Народни умотворения, 14, 1897, 555–631.

Манов 2000: Манов, М. Неизвестни типове и номинали бронзови монети на тракийския владетел Мостис. Нумизматика и сфрагистика, VII, 1, 2000, 13–17.

Мушмов 1925: Мушмов, Н. Монетите на тракийските царе. – Сб. Дякович, 1925, 195–249.

Catalogue of the Grec Coins in the British Museum, XII, 1993 (*цитиран като ВМС, 1993*).